

SAYIN BAŞBAKAN

VE AZİZ MESLEKTAŞLARIM.

Yeni adalet yılını açmak şerefiyle mübahiyim. Şu anda bütün mahkemelerimiz 20 Temmuzundan 5 Eylül'e kadar bir buçuk aylık kanunî araverme süresini bitirip yeni çalışma devresine girmiş bulunuyorlar. Adalet cihazının en başında gelen Yargıtay'ın durumuna ve geçen bir yıl içindeki faaliyetine tallûk eden meseleler hakkında bir hasbıhal daha yapmak, bu vesile ile de aziz misafirlerimizi, sayın meslektaşlarımızı bir daha selamlamak fırsatını elde etmekle bahtiyarım.

Yargıtay'ın Büyük Hâkimleri,

Cumhuriyet Hükümetimiz; Yargıtay Başkanlığı gibi en yüksek bir vazifeyi bir yıl önce bana emanet etmişti. Meslek hayatımızın en mesut bir devresini teşkil eden bu yıl için de sizlerden gördüğüm yüksek itimat ve müzaheret; vazifemi hakkiyle kolaylaştırmış, adalet işlerinde sürat ve isabet sağlamıştır. Bütün dairelerce adaletin tevzii hususunda sarfolunan dikkat ve gayret, her türlü sitayişin üstündedir. Bu tören münasebetiyle şükranlarımı sunar ve hepimizi sevgi ve saygı ile selâmlarım.

Şunu da memnuniyetle arzedeyim ki, geçen yıl, Yargıtay ailesi için hiç bir acı hâtıra bırakmayan mesut bir yıldır. Meslektaşlarımızın bu yılı büyük bir sağlık ve varlık içinde geçirmiş olmaları benim için hudutsuz bir sevinç kaynağı olmuştur.

Vakıa bu yıl da kıymetli arkadaşlarımızdan Birinci Hukuk Dairesi Başkanı Şefkati Özkutju, Üçüncü Hukuk Dairesi Başkanı Atıf Onan ile Üyelerden Ali Sakıp Esen, İbrahim Senin Aslan, Abdülkerim Tanrıku, İbrahim Nazif Çağlayan ve Salih Hilmi Koçluoğlu, yaş hadlerini doldurarak aramızdan ayrılmış bulunuyorlar. Kanun hükmü icabı olarak bu güzide yargıçlarımızın Yargıtay'ın faal rükünleri arasından çıkmış olmalarından dolayı üzüntü duymamak kabil değildir. Çok parlak bir meslek hayatına mazhar olan ve vazifenin ehemmiyet ve kutsiyetini her şeyin üstünde tutarak tam bir feragatle ve şaşmaz bir doğrulukla meslek hayatlarının sonuna erişen bu arkadaşlarımızı hiç bir vakit unutamayacak, güzel hâtıralarını daima birer örnek olarak muhafaza edeceğiz.

Yüzaklığı ile, sıhhat ve neşe ile aramızdan ayrılmış olan bu arkadaşları Yüksek Heyet adına sevgi ve saygı ile selamlar ve ayrılıncaya kadar yılmadan, usanmadan ibraz ettikleri faaliyet için kendilerine teşekkür ederim.

Aziz Dinleyenlerim,

Törenimiz başlıca yüksek mahkemenin geçen devre içindeki faaliyet bilançosunu, ilmî ve kazaî içtihatlarını izah etmek maksadını gütmektedir. Her yıl tekrar olunan bilanço, aziz misafirlerimizi fazla yormamak için kısaca arz etmek ondan sonra da düzenleyici, yol gösterici bir kaza mercii olan yüksek mahkemenin içtihatlarını belirtmek ve bu müsabetle de adalet cihazımızın hal ve vaziyetinden bahsetmek faydalı görülmüştür.

İLK MAHKEME VE ADALET DAİRELERİNİN FAALİYETİ

Mahkeme ve adalet dairelerine gelen iş miktarı yıldan yıla artmakta devam ediyor. 1946 yılında mahkemelere (653114) ve adalet dairelerine (536447) iş geldiği halde 1950 yılında mahkemelere (835705) ve adalet dairelerine (675275) iş gelmiştir. Beş sene içinde mahkemelere gelen iş miktarı % 28 ve adalet dairelerine gelen iş miktarı da % 25 nisbetinde artmıştır. 1950 yılında geçen yıllardan devren gelen ve Yargıtay'dan bozularak iade olunan işler de dahil olduğu halde mahkemelere (1274163) ve adalet dairelerine (971144) iş gelmiştir.

Her yıl faaliyetini artırmış olmasına rağmen mahkemeler (360289) ve adalet daireleri (327146) işi gelecek yıla devretmek mecburiyetinde kalmıştır.

YARGITAY DAİRELERİNİN FAALİYETİ

Yargıtay Hukuk ve Ceza Daireleri, 1950 -1951 yılından (19121) iş devralmış, bu adli yıl içinde (106459) iş gelerek mecmuu (125580)'e balığ olmuş, bunlardan (16100) iş aidiyeti cihetiyle diğer dairelere verilmiş, (714) iş eksiklerinin ikmali için mahallerine geri gönderilmiş (98159) iş intaç edilip, (10607) iş de bilmeceburiyet yeni yıla devrolunmuştur.

1950 yılı içinde Yargıtay dairelerince incelenerek onanma ve bozma suretiyle karara bağlanan işlerin bozma nisbeti hukukta % 36 ve cezada % 44 ve onanma nisbeti de hukukta % 64 ve cezada % 56'dır.

Hususi dairelerle Genel Kurul kararlarından emsal teşkil edenleri toplayıp Adalet Dergisi ile fakültelerimizin mecmualarında neşretmekte olduğumuz gibi bu kararları muntazaman tasnif ederek Yargıtay için bir arşiv meydana getirmeye de çalışmaktayız. Bu yoldaki ilmî çalışmaların gittikçe onanma nisbetini artıracığına ve bozma nisbetini de azaltacağına kâniyiz.

Cumhuriyet Başsavcılığı, geçen 1949 - 1950 yılında (1519) iş devralmış ve 1950 - 1951 yılında (35692) iş gelmiş, (36993) iş çıkarılarak yeni yıla (218) iş devretmiştir.

1949 -1950 Adli Yılı Re 1950 - 1951 Adli Yılın mukayesesinde, 1949 -1950 yılı devir aldığı (13392) işe mukabil (19121) iş devretmiş, 1950 -1951 yılı ise devraldığı (19121) işe mukabil (10607) iş devretmiştir. 1949 - 1950 yılının devir ile beraber (128756) işine mukabil 1950 - 1951 yılında yine devir ile beraber (125580) iş gelmiştir. Bu suretle iki yılın iş miktarı arasında üç bin kadar az bir fark olmasına rağmen devirler arasında dokuz bine yakın önemli bir fark bulunduğu görülmektedir. Bu bilanço bize Yargıtay'ın görevini yerine getirmek için çalışma takatini son haddine çıkardığını göstermektedir. Filhakika iş cetvellerine şöyle bir göz atılırsa bütün dairelerin âzami gayret safederek daha az iş devretmeye muvaffak oldukları görülür.

Daireler içinde bu mazhariyete kavuşmayan yalnız Birinci Hukuk Dairesi olduğu dikkati çekmektedir. Umumi mukayese yıllık devirler arasındaki farkın daha çok kabarmasına âmil olan da bu dairedir. Fakat Birinci Hukuk Dairesi'nin bu durumu kafiyen çalışma noktasından ileri gelmiş değildir. Bilâkis bir sel gibi işlerin gittikçe kabaran yekûnu karşısında bu dairenin de emsali daireler gibi çok çalıştığını teslim etmek bir vicdan borcudur.

Fakat sel gibi diye tavsif etmekte hiç mübalâğa etmediğim iş hacmi insan gücünün üstünde denebilecek çalışmayı körletmiş 1949 - 1950 yılında devraldığı (4067) işe mukabil (5569) iş devretmiştir.

Dairenin söz götürmez çalışmasına rağmen devrin bu fazlalığı, daireye gelen iş miktarının yıldan yıla çoğalmasından, yeni Tapulama Kanununun uygulanması ile şimdiye kadar küller altında uyuyan ve tetkiki bu dairenin yetkisi dahilinde bulunan birçok arazi ihtilâflarının meydana çıkmasından ileri gelmektedir. Yurdun her tarafında uygulanmasını yürekten dilediğimiz Tapulama Kanununun tatbik sahası genişledikçe bu dâvaların sayısı ve binnetice Birinci Hukuk Dairesi'nin iş hacmi de o nisbette artacaktır.

Bundan başka dairenin görmek mecburiyetinde olduğu davalar, uzun ve ince çalışmaya, fazla zaman sarfına mütevakıf bulunan men'i müdahale ve tescil gibi pürüzlü gayrimenkul davaları olup, bu hususun da işlerin birikmesinde ve gecikmesinde rol oynadığına şüphe yoktur. Bu dairenin geçen yıl içinde birikmiş işlerinden iki bini başka dairelere tevzi olunmak suretiyle bir yardım yapılmış ise de bu dahi devrin yine bu şekilde kabarmasına mani olamamıştır. Bu hususta esaslı ve ciddi bir tedbir alınmazsa önümüzdeki yıl içinde birikmiş ve gecikmiş iş miktarının yeni bir tevzi icabettirecek derecede çoğalacağına şüphe yoktur. Bu ise diğer dairelerin görevini aksatacak derecede fena bir tesir husule getirecektir.

Diğer Hukuk Daireleriyle Ceza Dairelerinin her birine gelen iş miktarı, devir ile beraber onbinleri aşmakta olmasına rağmen bunların bir kısmının hemen hemen devir yapmadıklarını ve bir kısmının da devrettikleri miktarın geçen yıldan devraldıkları miktardan çok az olduğunu şükran ile anmaktan kıvanç duymakta isem de, bunun nasıl ezici ve üzücü bir çalışma mahsulü olduğunu, bu çalışmanın bu tempoda devamına dimağ ve vücudun tahammülü imkânı bulunmadığını elbet takdir buyurursunuz.

Geçen yıl, kesif dava dosyaları altında bulunan Yargıtay'ın işinin azaltılması ya üst mahkemeler tesisi yahut Yargıtay dairelerinin artırılması suretiyle mümkün olabileceğine işaret etmişim.

Yüksek Bakanlıkça incelenmekte olan mahkemeler teşkili hakkındaki tasarının tetkikatı henüz bitmemiştir. Bunun kanuniyet kesbetmesinin daha bir müddet uzayacağı anlaşılmaktadır.

Bu yüzden acele ve muvakkat bir tedbir olarak Yargıtay'a iki Hukuk ve bir Ceza dairesinin daha ilâvesi lüzumu düşünülmüş ve keyfiyet yüksek Bakanlığa arz edilmiştir.

Bundan başka Hukuk ve Ceza Genel Kurulları çalışma tarzlarının tâdili de icap ettiği düşünülmüştür. Şimdiye kadar, Yargıtay daireleri başkan ve üyelerinden teşekkül eden genel kurulların yalnız daire başkanlarıyla her dairenin bir üyesinden teşkili muvafık olacağı da yüksek Bakanlığa bildirilmiştir. Filhakika bir başkan ile dört üyeden müteşekkil hususi dairelerden verilen kararların otuzu müteceviz bir heyet tarafından tetkiki faydasından ziyade mahzuru olan bir iştir. Bir kere otuzu müteceviz zevatın toplanmaları hastalık, mezuniyet gibi sebeplerle her vakit kolay olmadığı

bittecrübe sabittir. Toplandıkları takdirde de haftada iki gün hususî daireler, hiç iş görememek durumuna düşmektedirler. Bu hal Yargıtay için büyük bir kayıptır.

Çalışma tarzının değiştirilmesi, Yargıtay için önemli faydalar sağlayacaktır, içtimai kolaylaştıracak, haftada bir gün yerine iki ve belki de üç gün toplantı yapılabilecek ve bu suretle genel kurul işleri birikmeden ve gecikmeden kurtarılacak, içtimaa iştirak etmiyecek olan diğer âza ile hususi dairelerin teşkili ve haftada iki gün bu dairelerden iş çıkarılması temin olunacaktır. Bu iki günde hususi dairelerden küçümsenmeyecek derecede iş çıkarılacağına şüphe edilemez.

Maruzatımın kabulü halinde genel kurullar, hukukta oniki ve cezada on zattan teşekkül edecektir. Beş zattan mürekkep hususi dairelerden verilen kararların bir mislinden fazlasıyla kurulacak olan genel kurullar tarafından tetkiki pekâlâ kabildir. Bunda adlî teminat namına da hiç bir mahzur mutasavver değildir. Bu düşüncenin biran evvel kuvveden fiile çıkarılmasını dileriz.

YÜKSEK MAHKEMENİN KARARLARI

Bu konuda ilk hatıra gelen, içtihadı Birleştirme Kararlarıdır. Kanun hükümlerinin tatbikinde, daireler arasında zaruri bazı anlaşmazlıklar tehaddüs etmektedir. Hususile yeni çıkan kanunların tatbikinde bu anlaşmazlık daha ziyade vukua gelmektedir. Geçen yıl yürürlüğe girmiş olan Af Kanununun beşinci maddesinin uygulanmasında tehaddüs etmiş olan ihtilâflar bu kabildendir. Bu maddenin tesis ettiği hüküm, umumi ve hususi af esaslarına pek de uygun olmadığından ceza daireleri affin mahiyetinde ihtilâf etmişlerdir, içtihadı Birleştirme Kurulu 11/12/1950 tarihli ve 12/11 sayılı kararıyla affin hususi mahiyette olduğunu kabul ederek bu ihtilâfi kat'i surette halletmiştir.

Yirmi dört senelik bir tatbikat hayatı olan Medeni Kanunumuzun tatbikinden doğan ihtilâflar da eksik değildir. Geçen yıl içinde başgöstermiş olan ihtilâfların başlıcaları Medeni Kanunun 65 inci maddesiyle şufa hükümlerinin tatbikine taallük etmektedir. 65 inci madde mucibince cemiyetten çıkarılmasına karar verilen azanın bu karar aleyhine dâva açmak hakkı olup olmadığı hukukî bir meseledir. Bu maddenin aslında olduğu gibi lisanımıza nakil ve tercüme olunmaması, ihtilâfa sebep olmuştur, içtihadı Birleştirme Müessesesi 20/9/1950 tarih ve 4/10 sayılı kararıyla bu ihtilâfi halletmiş olduğu gibi Medeni Kanunumuzu tâdile memur ilim heyeti de bu maddeyi her türlü tereddüt ve ihtilâfa meydan vermeyecek bir şekilde tedvin etmeye çalışmıştır.

Şufa meselelerine gelince, tatbikatta çok mühim bir mevki işgal eden ve fertler arasında birçok ihtilâflara yol açan şufa meselesi, Medenî Kanunumuzda iki maddenin içine sıkıştırılmıştır. Bu maddelerde de mukaveleden mütevellit şufa hakkı ile kanunî şufa hakkının sadece bir izahı yapılmaktadır. Halbuki şufa hakkına terettüp eden hükümler yalnız bundan ibaret değildir. Şufa hakkından feragat caiz olup olmadığı, feragatin şekle tabi bulunup bulunmadığı, sübût vasıtaları ve nihayet kanuni şufanın zamaşımına tabi olup olmayacağı hususlarında kanunda sarih bir hüküm bulunmaması, mahkemelerce ve yüksek mahkemece ciddi ihtilâflara saik olmuştur.

İçtihadı Birleştirme Kurulu 16.5.1951 tarih ve 19/3 ve 20/Haziran/1951 tarih ve 13/5 sayılı kararlarıyla satıştan evvel bizatihi şufa hakkında feragatin muteber olduğu,

ancak bu feragatin resmî şekilde yapılarak tapuya tescili lâzım geldiği, şefiin muayyen alıcıya karşı şufa hakkından feragat taahhüdünün gerek satıştan evvel, gerek satıştan sonra resmî şekle bağlı bulunmadığı, ancak yazılı delil ile isbatı lâzım geldiği içtihadında bulunarak, bu ihtilâfları da halletmiş ve ancak zamanaşımı ihtilâfının hallini önümüzdeki devreye bırakmak mecburiyetinde kalmıştır.

Bir taraftan mevcut işleri vakit ve zamanında çıkarabilmek için gayret sadeden, diğer taraftan içtihad ihtilâflarını tetkik ve halletmeye çalışan yüksek mahkemenin hukuk ve cezada bunlardan başka birçok emsal kararları mevcuttur. Adalet Dergisi ile diğer dergilerde neşredilmekte olan bu kararlardan en çok bir saatlik kısa bir zamanda bahsetmeye bittabi imkân yoktur.

Yalnız şunu arz edeyim ki, aynı kanunları tatbik eden Türk Temyiz Mahkemesiyle İsviçre Federal Mahkemesi kararları arasında, tatbikatta ahenk ve mutabakat mevcut olduğunu müşahade etmekle memnunuz.

Tafsilâtı, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi'nin altıncı cildinin 482 nci sahifesinde neşrolunan Türk Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesiyle İsviçre Federal Mahkemesinin kararlarını misâl olarak zikretmek isterim. Bu iki kararın mevzuunu teşkil eden hâdise aynıdır. Bir talebenin tahsil masrafını ödemeyi taahhüt suretiyle ahlâki bir vazifenin ifasını taahhüt eden kimsenin yahut mirasçılarının bu taahhüdün ifasına icbar edilip edilmeyeceği meselesidir. Türk mahkemesi Borçlar Kanununun 62 nci maddesine göre ahlâki bir vazifeyi ifa için verilen şeyin istirdadı lâzım gelmezse de bu gibi tabii borçlar ifadan evvel hüküm ifade etmeyeceğinden ne mütaahhidin, ne mirasçılarının, taahhüdün ifasına icbar edilemeyeceği içtihadında bulunmuştur. Federal Mahkeme de, bu karardan hayli zaman önce ısrar etmiş olduğu bir kararında sözü geçen maddeyi aynı suretle tefsir ve tatbik etmiştir.

Adalet Ceridesi'nde neşretmekte olduğumuz Federal Mahkeme kararlarından mahkemelerimizin ve hukukçularımızın büyük faydalar sağlamakta oldukları şüphesizdir. Her iki mahkeme kararlarını daha esaslı bir surette mukayese ve neşretmek üzere Bakanlıkta bir büro teşkili adaletin inkişâfı için bir iş olacağı kanaatındayız.

ADALET DAĞITMA VAZİFESİ

inkâr edilmez bir hakikattir ki adalet, mülkün esasıdır. Tarih boyunca adaletsiz ve haksız bir idarenin payidar olduğu görülmemiştir, insanlığın en büyük ızdırabı daima haksızlıktan doğmuş, büyük yıkıntılara hemen daima haksızlık ve adaletin iyi tevzi edilmemiş olması sebep olmuştur.

Topluluğun ve ferdin varlığını sağlayan, münasebetlerini düzenleyen kaidelerin hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanması, bunların asla ihmâl edilmeden realiteye uygun şekilde ciddiyet ve süratle uygulanması, müeyyidelerinin behemahal yerine getirilmesi şüphesizdir ki, milletleri tekâmül ve refaha isal eder.

Devletlerin en esaslı vazifelerinin adelet dağıtma işi olduğu asırlardan beri değişmeyen bir hakikat olarak yaşamaktadır, insanlık tarihinde hürriyet, devletlerin adalet içi âzami teminat sağlamalarıyla korunabilmiştir. Yargıçlarımız, demokrasinin en kuvvetli bir teminatı olan adaleti, her zaman her türlü tesirden azade olarak

sarsılmaz bir vicdan ile yerine getirmeye çalıştıklarını isbat etmişlerdir. Şükranla kaydedirm ki, yargıçlarımızın tesir altında kaldıkları veya tesire kapılarak hüküm verdikleri hiç bir zaman iddia olunmamıştır.

Adalet cihazımız aleyhine tevcih olunan şikâyetler başlıca şu suretle hülâsa edebilir:

- 1 - Vatandaşın tevkifi, teminat altında değildir,
- 2 - Mesken masuniyeti yoktur,
- 3 - Yargıçlara tam teminat verilmek lâzımdır,
- 4 - Dosyalar ve ilâmlar perişan bir haldedir,
- 5 - Adalet teşkilâtımız dağınık ve karışıktır,
- 6 - Mevzuatın tâdil ve ıslâhı lâzımdır.

Filhakika Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun 200 üncü maddesi ölüm ve ağır hapis cezasını müstelzim cürümlerden sanık olanlar hakkında son tahkikatın açılması kararıyla birlikte tevkif kararı verilmesini ve duruşmanın mevkuten icrasını" mecburî kılmakta ve 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununun 6 ncı maddesi "Cumhuriyet Savcılarında hazırlık tahkikatında sanıkları tevkif etme yetkisini tanımakta ve 13 üncü maddesi de "Bir ay veya daha ziyade hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilenlerin mevkuf olmadıkları takdirde mahkemece tevkif edilmelerini" ve Millî Korunma Kanununun 66 ncı maddesi aşağı haddi altı ay ve daha ağır cezayı müstelzim cürümlerden sanık olanlar hakkındaki duruşmanın mevkufen yapılmasını ve 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkındaki Kanunun 58 inci maddesi kaçakçılıktan sanık olanların mahkemeden tevkifleri isteneceğini" âmir bulmakta idi.

Tevkif sebeplerini gösteren ve tevkifi müstelzim hâl ve şartların mevcut olup, olmadığını ve böyle bir tedbirin alınması gerekip gerekmediğini yargıcın münhasıran takdirine bırakmış olan Ceza Usulünün ana prensipleriyle telifi kabil olmayan ve Anayasa hükümlerine de uygun bulunmayan bu hükümler, 1951 yılı içinde yürürlüğe girmiş olan 5695 ve 5699 ve 5766 sayılı Kanunlarla kaldırılmış olduğu gibi 1918 sayılı Kanunun 58 inci maddesinin değiştirilmesi ve hususi binalarla müştemilâtında arama usulünden bahis olan ve esaslı kaidelere uygun bulunmayan sözü geçen kanunun (8) inci maddesinin değiştirilmesi hakkında hazırlanan Kanun tasarıları da Büyük Millet Meclisi'ne verilerek vatandaşın tevkif ve mesken masuniyeti meselesi ciddi surette teminat altına alınmıştır.

YARGIÇLARIMIZIN TEMİNATINA GELİNCE

Geçen yıl, yargıçlarımızın tâyin, terfi ve tahvillerinin teminat altına alınmasını rica etmişim. Bu ricamızın gerek Hükümetçe, gerek matbuatça yüksek bir alâka ile karşılandığını şükranla kaydedirim. Bu hususta Adalet Bakanlığı'nın teşebbüsü ile Hâkimler Kanununda tadilât yapılmış, yargıçlarımıza en yüksek teminat sağlanmıştır. Komisyon tarafından izhar olunan kanun tasarısı Yüksek Bakanlığa takdim olunmuştur. Önümüzdeki devrede Büyük Millet Meclisi'nce müzakere edilerek kanuniyet kesbedeceğini kuvvetle ümit ederiz.

DOSYALARIN, EVRAK-I ADLİYENİN PERİŞAN BİR HALDE OLDUĞU

Maalesef evrakı adliye perişan bir haldedir. Adalete karşı emniyet ve itimadı selbeden ve davaların, aynı zamanda Yargıtay tetkikatında uzamasına sebep olan bu hali ıslâh etmek zaruretindeyiz. Böyle dosyalardan aranılan bir evrakı, meselâ tebliğ ilmühaberini, bir keşif varakasını bulmak, hayli müşkül bir iştir. Her evrakın kendine mahsus renkleri olmalıdır, tutanakların ilâmların mevsukiyeti temin olunmalıdır. Hülâsa : Bütün mahkemelerde dosya usulünün tatbiki ile evrakı adliyenin muntazam bir hale getirilmesi ve her mahkemeye ihtiyaca yetecek kırtasiye verilmesi, adalet cihazımızın iyi işlemesine hizmet edecek işlerden olduğu kanaatindeyiz. Bakanlığın bu işi ehemmiyetle ele aldığını ve dosyaların ve adlî evrakın tanzim ve ıslahına çalışmakta olduğunu haber alarak büyük memnunluk duymaktayız.

TEŞKİLÂT MESELESİ

Adaletin, temel taşı teşkilâttir. Bugünkü teşkilâtımızın karışık ve dağınık bir halde olduğunu görüyoruz. Bunun ıslâhı için 932 yılından beri çalışmaktayız. Muhtelif zamanlarda, muhtelif komisyonlar kurulmuş, hazırlanan tasarı Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuş olduğu halde sonra geri alınmıştır. Bugün Bakanlıkta tetkik edilmekte olan tasarının biran evvel ikmalıyla tatbik mevkiine konularak bu karışık ve dağınık duruma son vermek lâzımdır.

1329 yılında teşkilâtımız arasına girmiş ve ilk defa mahdut vazifeli olarak bazı ilçe ve il merkezlerinde, bir müddet sonra da bazı bucaklarda kurulmuş olan ve bugün sadece mühim merkezlerde daha geniş vazife ile iş görmekte bulunan sulh mahkemelerinin kuruluşunda sulh yargıçlarının gezici olması ve adaletin, halkın ayağına götürülmesi istihdaf olunmuştu. Her yerde muntazam yollar, medenî vasıtalar, köylerde iş görecektir ve yargıcın istirahatını sağlayacak binalar bulunmamasından dolayı bu arzu yerine getirilememiş, daha sonra da birçok bucak merkezlerinden kaldırılmasına mecburiyet hâsıl olmuştur.

Gayemiz, adaleti halkın ayağına götürmektir. Fakat bugünkü şartlar altında bu gayenin tahakkukuna imkân yoktur. Şimdilik tapulama ve arazi tevzi işlerinde kabul ve tatbik ettiğimiz gezici yargıç usulünden faydalı neticeler alınmıştır, imkân ve fırsat buldukça bu usulün diğer davalara, hususile ağır ceza işlerine de teşmili adalet sahasında hayırlı bir adım olacaktır.

Sulh mahkemesi teşkilinden asıl maksat, vatandaşlar arasındaki ihtilâfi sulhen halletmek olduğu halde bu maksat ta sağlanamayarak sulh mahkemeleri de asliye mahkemeleri durumuna düşmüştür. Bununla beraber sulh mahkemelerinin adalete hayırlı hizmetler ettiği, halkımızın büyük memnunluğunu kazandığı bir hakikattir.

Bucaklarda ve polis dairelerinde mahdut vazifeli birer sulh yargıcını bulundurulması, basit ve ufak tefek işlerin süratle intacına yardım edecektir.

ASLİYE MAHKEMELERİ

Asliye mahkemelerinin kuruluşunda iki usul vardı:

1 - Tek hâkim, yani davanın bir hâkim tarafından görülmesi,

2- Toplu hâkim, yani davanın mûtaaddit hâkimlerin iştirakiyle görülmesi.

Fayda ve mahzurları daima münakaşayı mucip olan bu usullerden bizde esas olarak tek hâkim usulü, müstakil ticaret mahkemeleriyle, basın davalarını gören mahkemelerde istisnaen toplu hâkim usulü kabul olunmuştur.

Kanun, vatandaş arasında müsavâtı emreder. Bütün Türk mahkemelerinin kuruluşu aynı usule tabi olmak lâzım gelir. Ticaret ve basın davalarının önemine binaen bu davalarda istisnai olarak toplu hâkim usulünün kabul edildiği iddia edilemez. Çünkü hukuk ve ceza davalarında da, ticaret ve basın işleri kadar ve belki de onlardan daha ehemmiyetli olanları vardır. Hukuk işlerinde tek ve ticaret ve basın işlerinde toplu yargıç usulünün kabulü, hususiyle İstanbul, İzmir ve Ankara'dan başka yerlerde müstakil ticaret mahkemesi olmayıp tek yargıcın ticaret davalarını da görmekle mükellef olduğu halde bu üç yerde toplu mahkemeler teşkili suretiyle bir ikilik yaratılması doğru değildir.

İlk mahkemelerde tek yargıç usulünden iyi neticeler elde edilmektedir. Ancak ilk mahkemeler ile Yargıtay arasında bir derece mahkemesi olan üst mahkeme bulunmayan yerlerde toplu yargıç usulünün kabulü icabeder.

Ağır ceza mahkemelerinde, toplu yargıç usulü caridir. Bu mahkemeler bir başkan ile iki üyeden tereküp eder. Ağır ceza davalarının mahiyeti icabı bu mahkemelerin toplu yargıç usulüne tabi olması tabii ise de bu teşekkülün de sakat ve eksik tarafları yok değildir. Halen (55) müstakil ve (31) mürettep olarak ağır ceza işlerine bakan (86) mahkeme vardır. Mürettep mahkemelerin teşkilinde güçlük çekilmektedir. Çünkü bu mahkemeler, sırf bu işle meşgul olan bir yargıcın başkanlığında mahallinin hukuk ve ceza yargıçlarından teşkil edilmekte, her yargıç kendi asli vazifesini bırakıp adeta bir ilâve vazife telâkki ettiği ağır ceza işlerini görmekte türlü müşkilât göstermekte ve bütün işler başkan olan yargıcın omuzuna yüklenmektedir. Bu hal, hem intizamsızlığa, hem de gecikmelere sebebiyet vermektedir. Bu sebeple mürettep mahkemelerin yerini tamamiyle müstakil mahkemelerin alması icabeder.

Üst mahkemeler, bu mahkemelerin leyh ve aleyhinde söylentiler varsa da her dâvanın iki derecede görülmesi ilmî bir zarurettir. Dünya milletlerinin hepsi bir dereceli hükme kani olmayarak behemahâl ikinci bir hüküm mahkemesi aramak ihtiyacını hissetmişlerdir, ilk mahkemelerin bilerek veya bilmeyerek yaptıkları hataları ancak üst mahkemeler düzeltebilir. Çok kere ilk mahkemeler, aydınlanmamış bir mesele üzerinde karar vermek mecburiyetindedirler. Kararın yanlışlığı sonradan meydana çıkabilir, ilk mahkemenin hallettiği mesele, sonradan daha bilgili, daha tecrübeli yargıçlar tarafından yeniden tetkik olunursa hata ihtimallerinin çok azalacağı şüphesizdir.

İlk mahkemelerin, muhitin ve tarafların nüfuz ve tesiri altında iş görmeleri ihtimali vardır. Daha mühim merkezlerde kurulacak olan üst mahkemeler bu gibi nüfuz ve tesirden uzaktırlar. Daha fazla bir bitaraflıkla hüküm verilir. Üst mahkeme teşkilâtı, bir çok devletlerde vardır. Bu teşkilâtı ilga eden devletler yeniden ihyaya mecbur olmuşlardır.

Üst mahkemeler teşkilâtı, istinaf mahkemeleri namı altında eskiden bizde de mevcuttu. 8/Nisan/1340 tarihinde ilga olunmuştur, ilk mahkemelerle Yargıtay

arasında bir derece mahkemesi olan ve mühim davalarda bir süzgeç vazifesini gören istinaf mahkemelerinin kaldırılması, çok hatalı ve isabetsiz bir iş olmuştur. Bu yanlışlığın fena neticeleri çok geçmeden kendini gösterdi. Yargıtay'ın selâhiyeti, daire sayıları çoğaltılmak suretiyle yanlışlığın tevlid ettiği mahzurları durmadan azaltmaya çalıştık. Altı dairenin onikiye çıkarılmasına rağmen bir inat ve ısrarla artan işleri önlemek kabil olamamıştır. Bir istinaf yerine ısrar, murafaa ve tashihi karar gibi bir kaç adalet yolu açtık. Yine bir fayda sağlanamadı. Bilâkis Yargıtay teşkilâtı genişledikçe ilk mahkemeler daima zaafa ve büyük sarsıntılara maruz kalmıştır. Bir taraftan da yüksek mahkeme fonksiyonunu ifa hususunda türlü müşküllere uğramıştı. Çünkü yüksek mahkeme, bir derece mahkemesi değildir. Üst mahkeme gibi maddi hâdis ve dileleri takdir ile uğraşmaz. Ancak yurtda kanunların yeknesak olarak uygulanıp uygulanmadığını murakabe ile mükelleftir. Bugünkü Yargıtay için bu mühim vazife, ikinci plâna kalmıştır, ilk plânda üst mahkemenin vazifesini görmektedir, işte yüksek mahkemenin fonksiyonunu lâyıkiyle yerine getirememesi, işlerin gecikmesi, hep bundan ileri gelmektedir.

Demek isterim ki, yüksek mahkeme hem kendi vazifesini, hem de üst mahkemenin vazifesini görmektedir. Bir teşekkülden, böyle iki mühim vazifenin noksansız yerine getirmesini beklemeye hakkımız yoktur.

Üst mahkemelerin ihyası için yirmi seneye yakın bir zamandan beri uğraşmaktayız. Bu uzun çalışmalar sonunda, adalet cihazı üzerinde herhangi bir sarsıntıya meydan vermek ihtimâli olmadığına kanaat getirilerek üst mahkemelerin ihyası hakkında ihzar olunan tasarı halen Bakanlıkta tetkik edilmektedir. Bugünkü teşkilâta yeni bir istikamet verecek olan bu tasarının birgün evvel çıkarılarak bu karışık ve dağınık hale son vermek zamanı geldiğini tekrar etmek mecburiyetindeyim.

Teşkilâtı böylece dağınık olan Türk mahkemeleri, hukuk ve cezada modern kanunlara maliktir. Ancak bugünkü insan toplulukları hayatını düzenleyen müeyyideli kaidelerin bugünün objektif hukukunu meydana getirdiği aşikârdır, insanların riayete mecbur oldukları bu kaideleri bildikleri kabul edilerek müeyyideleri tatbik edilegelmektedir. Çünkü kanunu bilmemek mazeret sayılmaz. Şu halde kanun, mücerret müeyyideleri tatbik ve mükellef olanların yani devlet içinde idare edenlerle yargıçların bileceği veya bilmesi lâzım gelen kaideler değil, ömrü boyunca faaliyetini intibak ettirmesi zorunda bulunan fertlerin bilmeleri ve idrak edebilmeleri gereken kaidelerdir.

Binaenaleyh ortalama insan kabiliyetine göre bilinmesi ve öğrenilmesi kabil ve kolay olmayan metinler ve bu mahiyetteki kaideler hususu ile mütenakız hükümleri ihtiva eden kanunlar topluluk içinde nizam ve huzuru nasıl temin edebilir?

En yüksek kaza mercinin dahi kısa zamanlarda mütenakız surette içtihat ve tatbik ettiği bir hukuk kaidesinin, topluluğun huzur ve hattâ emniyetini ihlâl edeceğinde asla şüphe etmemelidir.

insan ana haklarının korunmasında, adaletin yerine getirilmesinde, kanunların mükemmeliyeti en başta gelir. Bu mükemmeliyet ancak bilgiye, akıl ve mantığa dayanan, devlet ve milletin emniyet ve refahını kollayan hükümlerle temin olunabilir.

Son asrın kötü idare, kötü gelenekleriyle dünya medeniyetinden geri kalan Aziz Türk Milleti, büyük hamlelerle her türlü sakîm itiyat ve itikatlardan sıyrılarak demokrat

milletlerin safında yer almakta, onların kanunlarını iktibas etmekte asla tereddüt etmemiştir. Türk Medenî Kanunu, Borçlar Kanunu, Usûl Kanunları, Ceza Kanunu ve Ticaret Kanunları Türk inkılâbının en büyük abidelerindendir. Ancak bu kanunların iktibas ve kabulünde gösterilen zaruri aceleler sebebiyle kanunlarımız arasında vahdet, hukuk şuurı ve insicam tesis edilmediği gibi sistemi ihlâl edecek derecede pek çok hatalar, hükümleri arasında mühim tenakuzlar da vücuda gelmiştir. Ana kanunların sık sık tâdili, hukuk nizamını ihlâl edeceğinden bundan sakınmak ihtiyatlı bir hareket olmakla beraber çeyrek asırlık bir tecrübe ve tatbikat ile tebeyyün eden ve tatbikatı güçleştiren hata ve tezatların izalesi de zaruridir. Bu zaruretledir ki, Ticaret Kanunları ile Usul Kanunları, yeni baştan tedvin olunan Kanunlarla ahenkleştirilmiştir. Yine aynı zaruretledir ki, Medenî Kanunumuzun meriyeti tarihinden bugüne kadar geçen çeyrek asırlık müddet zarfında bilhassa gayri sahih nesep, iştirak halinde mülkiyet gibi bazı hükümlerinin bünyemize lâıyık veçhile intibak edemediği görülmüş ve diğer taraftan İsviçre Kanunundan iktibas edilirken birçok tercüme hataları yapılmış olduğundan memleket ve realiteleri nazara alınarak ciddi bir tetkike tâbi tutulması ve tercüme hatalarının izalesinden başlanarak ihtiyacımıza uymayan hükümlerinin tâdili, ancak bu tadilâtın, Türk inkılâbının en mühim hamlelerinden birini teşkil eden tek zevce ve kadınla erkek müsavâtı prensiplerini ve kanunun insanîyetçi, hürriyetçi ve müsavâtçı olmak gibi ana vasıflarını rencide etmeyerek demokratik rejimimize uygun bir zihniyetle hazırlanması için bir komisyon kurulmuştur.

Şu'fa, müşterek mülkiyet, iştirak halinde mülkiyet, intifa ve irtifak hakkı gibi ihtiyaca kâfi olmayan ve kanunun iyi yürümesine mâni teşkil eden hükümlerin tâdil ve ıslahı gayrimeşru evlenmelerden doğan çocukların nesebinin tashihi hakkında esaslı hükümler konması lâzımdır.

Hakiki ve hükmî şahıslara, (cemiyetlere ve tesise) mütaallik hükümleri bitirmiş olan komisyon çalışmalarına daha ziyade hız vererek bir gün evvel bu işi bitirmeye gayret edecektir.

En son hukuk nazariyelerine uygun olarak iktibas olunan Ceza Kanunu üzerinde muhtelif zamanlarda tâdiller yapılarak aslı ile bugünkü metni arasında hiçbir münasebet kalmamış ve bu hal tatbikatta birçok müşkilât tevliht etmekte bulunmuş olduğundan bu kanunun da yeni baştan tedvinine zaruret vardır.

Aziz Dinleyenlerim,

Kalbleri vazife ve vatan aşkıyle çarpan yargıçlarımız uzun harb yıllarının zor şartları içinde büyük güçlülere ve derin sarsıntılara rağmen görevlerini başarı ile yapmaya çalışmışlar, inkılâba daima bağlı kalarak vazifelerini hakkiyle yapmakta asla tereddüt göstermemişlerdir. Feragatla çalışan meslektaşlarımı yeni çalışma yılma girdiğimiz bugünde hürmetle anmayı mukaddes bir borç bilirim.

İtimat edilir bir varlık haline getirdikleri Türk adaletini daha da çok yükselteceklerine yürekten inandığım bütün meslektaşlarımın yeni yılının hayırlı ve başarılı olmasını dilerim.